

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Michaely Bejčkové a soudců Ondřeje Mrákoty a Vojtěcha Šimíčka ve věci žalobkyně: **I. J.**, zastoupené advokátem Mgr. Davidem Strupkem, Betlémské náměstí 6, Praha 1, proti žalovanému: **Ministerstvo zdravotnictví**, Palackého náměstí 4, Praha 2, proti rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 14. 8. 2024, čj. MZDR 14836/2024-3/PRO, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 27. 2. 2025, čj. 6 Ad 16/2024-33,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení.

O d ů v o d n ě n í :

[1] Ve věci jde o odškodnění za protiprávní sterilizaci (podle zákona č. 297/2021 Sb.). Řeší se, zda lze žádost o odškodnění zamítnout, jakmile se prokáže, že žadatelka nebyla sterilizována v den, který uvedla v žádosti. Podle soudu má mít žadatelka prostor na toto zjištění reagovat a své původní tvrzení upravit. Zásadní pak je, zda i poté zůstane její tvrzení hájitelné. Pokud tomu tak nebude (jako v této věci), je jen na žadatelce, aby své nové tvrzení prokázala.

1. Popis věci

[2] Žalobkyně požádala o poskytnutí jednorázové peněžní částky představující odškodnění za protiprávní sterilizaci. V žádosti uvedla tyto skutečnosti. V roce 1986 byla kvůli komplikovanému samovolnému potratu hospitalizována v Brandýse nad Labem. Písemně souhlasila s provedením interrupce císařským řezem. Současně s tímto zákrokem však byla sterilizována. Se sterilizací souhlas nevyslovila nebo si toho alespoň nebyla vědoma. V době sterilizace měla s manželem tři děti (narozené sice předčasně, ale spontánně),

plánovali další, neplodnost žalobkyně byla příčinou jejich pozdějšího rozvodu. O tom, že byla sterilizována, se žalobkyně dozvěděla až o dvacet let později, při léčbě cysty na vaječnících. Žalobkyně ke své žádosti přiložila lékařskou zprávu, kde je sterilizace zmíněna v anamnéze, a odmítavou reakci současného provozovatele brandýské nemocnice (společnosti PP Hospitals) na její žádost o kopii zdravotnické dokumentace z období leden 1985 až prosinec 1986. Jako důkaz pak navrhla výpověď své tehdejší sousedky, která byla hospitalizována současně s ní.

[3] Ministerstvo zdravotnictví žalobkyni vyzvalo, aby svou žádost doplnila o údaj vyžadovaný zákonem, a to o konkrétní datum sterilizace. Žalobkyně reagovala uvedením konkrétního data (24. 3. 1986); odvodila ho ze vzpomínky, podle níž byla z nemocnice propuštěna dva dny před začátkem velikonočních svátků v roce 1986. Ministerstvo vyzvalo provozovatele nemocnice, aby (mimo jiné) předložil kopii zdravotnické dokumentace žalobkyně. Provozovatel nemocnice dokumentaci nenašel, ministerstvu však zaslal kopii porodní knihy (s prvním záznamem z 21. 3. 1986 a posledním z 27. 3. 1986) a kopii operační knihy (s prvním záznamem z 18. 3. 1986 a posledním z 8. 4. 1986). Jméno žalobkyně (ani navrhované svědkyně) se v poskytnutých záznamech nevyskytovalo. Ministerstvo o tom žalobkyni informovalo. Žalobkyně trvala na tom, aby ministerstvo získalo záznamy z širšího období (pokrývající roky 1985 a 1986) a aby si vyžádalo údaje ze zdravotnické dokumentace zejména gynekologů žalobkyně a datum zákroku určilo na jejich základě. Ministerstvo takto nepostupovalo, nevyslechlo ani navrhovanou svědkyni a žádost žalobkyně zamítlo. Bylo totiž prokázáno, že ani v den uvedený v žádosti (24. 3. 1986) ani v širším období okolo Velikonoc v roce 1986 (Velikonoční pondělí tehdy připadlo na 31. 3.) žalobkyně sterilizaci nepodstoupila. Žalobkyně se proti rozhodnutí ministerstva bránila rozkladem, ale neuspěla.

[4] Žalobkyně neuspěla ani u Městského soudu v Praze. Proti rozsudku městského soudu se nyní brání kasační stížností (proto bude dále označována jako *stěžovatelka*).

2. Argumenty stran v kasačním řízení

[5] Stěžovatelka tvrdí, že městský soud její věc nesprávně právně posoudil. Zjištění údajů od jediného zdravotnického zařízení za období pouhých dvou let by pro ministerstvo nepředstavovalo nepřiměřenou zátěž. Ministerstvo nadto mohlo z jiných navržených důkazů zjistit přesnější období, na které se má zdravotnického zařízení ptát. Po takřka čtyřiceti letech od sterilizace nelze po stěžovatelce požadovat, aby si pamatovala přesné datum provedení zákroku. Stěžovatelka nepopírá, že její původní tvrzení o datu sterilizace bylo vyvráceno. Trvá však na tom, že za této situace měla mít možnost své původní tvrzení opravit či doplnit, respektive je přesvědčena, že se tímto novým tvrzením mělo ministerstvo zabývat.

[6] Ministerstvo zdravotnictví ve vyjádření ke kasační stížnosti zdůraznilo, že stěžovatelčina skutková verze byla vyvrácena. Stěžovatelka tak nepředložila hájitelné tvrzení. Následující nekonkrétní tvrzení nelze považovat za hájitelné, protože jím stěžovatelka reagovala na zpochybnění původního tvrzení, které bylo jednoznačné a ve kterém stěžovatelka nepřipouštěla možnost omylu.

3. Posouzení věci

pokračování

[7] Kasační stížnost není důvodná.

[8] Osoby, které byly v období od července 1966 do konce března 2012 sterilizovány v rozporu s právem (tj. bez souhlasu nebo na základě nesvobodného či neinformovaného souhlasu), mají nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky (zákon č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem). Žádost o přiznání nároku musí obsahovat (mimo jiné) datum, kdy byl proveden zdravotní výkon zabráňující plodnosti [§ 6 odst. 1 písm. a) zmíněného zákona].

[9] Sterilizace – zdravotní výkon zabráňující plodnosti – je závažným zásahem do tělesné integrity sterilizované osoby. Je-li sterilizace provedena, aniž by s ní daná osoba svobodně a informovaně souhlasila, porušuje to zákaz nelidského a ponižujícího zacházení (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 11. 2011, č. 18968/07, *V. C. proti Slovensku*, body 116 až 119). Přijetím zákona č. 297/2021 Sb. zamýšlel stát přijmout odpovědnost za to, že v minulosti nejen že dostatečně neupravil informovaný souhlas s prováděním sterilizací, ale někdy dokonce jednotlivé osoby k podstoupení sterilizace motivoval, a to prostřednictvím sociálních pracovníků a zvláštních příspěvků. Záměrem zákonodárce bylo zajistit odškodnění obětí protiprávních sterilizací, kterého nebylo možné – vzhledem k promlčení práva na náhradu nemajetkové újmy v penězích – dosáhnout běžnými prostředky (část A.3 důvodové zprávy).

[10] Řízení o žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem má zaručovat účinný prostředek nápravy porušení jejich základních práv a má jim umožnit dosáhnout zadostiučinění. Nemohou se na něj tedy vztahovat tytéž požadavky jako na řízení o jiných žádostech. Po žadatelkách především nelze chtít, aby samy označily či zajistily veškeré důkazy, které budou protiprávnost sterilizace – provedené mnohdy ve vzdálené minulosti – jednoznačně prokazovat. Stejně tak nelze připustit, aby byla peněžitá částka žadatelce přiznána, jen je-li naplnění zákonných předpokladů prokázáno nade vší pochybnost. Ministerstvo tedy musí žadatelkám srozumitelně vysvětlit, že a jak mají svá tvrzení upřesnit a prokázat, respektive jaké důkazy mohou myslitelně předložit či označit. Žádosti je pak nutné vyhovět, jestliže žadatelka hájitelně tvrdí, že v rozhodném období podstoupila sterilizaci v rozporu s právem; jestliže je její hájitelné tvrzení podpořeno zjištěnými indiciemi; a jestliže toto tvrzení není prostřednictvím důkazů vyvráceno (rozsudek NSS ze dne 4. 7. 2024, čj. 9 As 61/2023-65, č. 4623/2024 Sb. NSS, body 24 a 32). Za hájitelné tvrzení o porušení základních práv se obecně považuje tvrzení, které není zcela nedůvěryhodné a nepravděpodobné, je možné i časově, je dostatečně konkrétní a v čase neměnné (nálezy Ústavního soudu ze dne 2. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14, bod 55; a ze dne 16. 6. 2015, sp. zn. I. ÚS 3930/14, bod 19).

[11] V řešené věci jde – obecněji – o to, zda žadatelka o odškodnění za protiprávní sterilizaci v režimu zákona č. 297/2021 Sb. má mít vždy jen jediný pokus uvést správné datum své sterilizace i přesto, že jde o desítky let dávnou záležitost. Na tuto obecnější otázku odpovídá NSS záporně. Se smyslem a účelem uvedeného zákona a se závažnou povahou jím odškodňované újmy není slučitelné, aby ministerstvo žádost automaticky zamítlo, prokáže-li se, že v uvedeném datu žadatelka sterilizaci (v uvedeném místě) nepodstoupila. Požadavku na co nejvstřícnější přístup k žadatelkám (srov. rozsudek NSS ze dne 14. 11. 2023, čj. 4 As 290/2022-42, bod 38) naopak odpovídá, aby se žadatelka mohla k tomuto zjištění vyjádřit a reagovat na ně novými tvrzeními a důkazními návrhy. Byť je neměnnost tvrzení

jednou z podmínek jeho hájitelnosti, nelze ji, zvláště s velkým časovým odstupem od tvrzených skutečností, chápat tak, že si žadatelka musí být vždy od počátku jista konkrétním datem.

[12] Zda tvrzení zůstane hájitelné i poté, co se původně tvrzené datum ukáže jako nesprávné, pak záleží na řadě okolností. Tak například může záležet na tom, jak žadatelka omyl v tvrzeném datu vysvětlí a zda si (alespoň následně) vzpomene na natolik konkrétní okolnosti své sterilizace, které umožní její datum spolehlivě určit a k tomuto datu pak vztáhnout následující postup v řízení (tj. zjišťování indicíí podporujících žadatelčino tvrzení o protiprávní sterilizaci či zajišťování důkazů, které její tvrzení vyvracejí). Stejně tak se může stát, že se ministerstvo při vyvracení toho, že byla sterilizace provedena v určitý den, dozví, že byla provedena jindy. Za takové situace není už vůbec myslitelné, aby ministerstvo žádost o odškodnění zamítlo jen pro omyl v tvrzeném datu.

[13] Je pravda, že uvedení konkrétního data je podle zákona č. 297/2021 Sb. nutnou náležitostí žádosti. O žádosti tedy nelze rozhodovat, pokud v ní datum chybí. NSS má však – s ohledem na zvláštní povahu řízení o žádosti o odškodnění za protiprávní sterilizaci – za to, že žadatelka má mít možnost tvrzené datum v průběhu řízení měnit a nemá být vystavena neúspěchu a nutnosti podat novou žádost s uvedením jiného data jen proto, že se původně spletla. Zásadní je ale to, zda i po změně data zůstane žadatelčino tvrzení hájitelné, tj. ne zcela nedůvěryhodné a nepravděpodobné, časově možné, dostatečně konkrétní a co do podstaty v čase neměnné. Pokud tomu tak nebude, je jen na žadatelce, aby své nové tvrzení prokázala.

[14] V řešené věci šlo – konkrétněji – o to, zda stěžovatelčino tvrzení zůstalo hájitelné, a zda tedy ministerstvo bylo povinno ho prošetřit. NSS souhlasí s městským soudem: ministerstvo nechybovalo, pokud se stěžovatelčím novým tvrzením nezabývalo. Pro tento závěr je zásadních několik okolností. Stěžovatelka nepochybnila úplnost záznamů v operační knize. Z těchto záznamů vyplývá, že zhruba dva týdny před Velikonočním pondělím roku 1986 a týden po něm stěžovatelce sterilizace provedena nebyla. Stěžovatelka původně (bez náznaku pochybností) tvrdila, že byla z nemocnice propuštěna dva dny před velikonočními svátky. V reakci na zjištění, že v tomto období sterilizaci nepodstoupila, stěžovatelka nevysvětlila, jak je možné, že se ohledně velikonočních svátků (nikoli jen konkrétního data) spletla. Okolnosti své sterilizace se ani nepokusila upřesnit natolik, aby z nich bylo datum sterilizace odvoditelné. Uvedla jen dvouletý interval, v němž ke sterilizaci podle ní došlo, aniž (přinejmenším) doplnila pádné důvody, proč ho nemůže zúžit. Ze všech těchto okolností vyplývá, že stěžovatelčino tvrzení nebylo hájitelné, a ministerstvo tedy nebylo povinno aktivně zjišťovat, zda existují indicie, které ho podporují. Stěžovatelka se ve správním řízení ani sama nesnažila prokázat, že byla sterilizována v jiný než v původně tvrzený den. Za těchto okolností jí jednorázovou peněžní částku podle zákona č. 297/2021 Sb. nebylo možné přiznat.

[15] NSS dodává, že zamítnutí žádosti nezakládá překážku věci rozhodnuté. Žádost lze podat i znovu, a jedno zamítnutí tedy nemusí znamenat definitivní neúspěch. Podávat novou žádost však má smysl jen tehdy, pokud stěžovatelka dokáže spojit svou vzpomínku s konkrétním datem (či okolnostmi, které umožňují takové datum určit) a věrohodně vysvětlit své původní mylné tvrzení.

4. Závěr a náklady řízení

pokračování

[16] Stěžovatelka se svými námitkami neuspěla. NSS proto její kasační stížnost zamítl. Neúspěšná stěžovatelka nemá právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti; ministerstvu nevznikly náklady řízení vymykající se z běžné úřední činnosti.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 10. října 2025

Michaela Bejčková
předsedkyně senátu